

SUKUPUOLTEN ERIARVOINEN KOHTELU MAAMME VIISAUSTIETEISSÄ

Suomessa oli muutama vuosi sitten viisi naispuolista filosofian professoria mutta tällä hetkellä ainoastaan kaksi. Laskentatavasta riippuen alan pysyviä toimia on Suomessa vähintään viisitoista, joten filosofian profesoreista naisia on noin 13 prosenttia.

Filosofian perusopiskelijoista naisia on kuitenkin melkein puolet. Osuus romahtaa miesvaltaisessa toimintakulttuurissa jo jatko-opiskeluvaiheen kohdalla: tohtoreista naisia on selvästi vähemmän, ja suhdeluku pienenee rajusti mitä pidemmälle urapolulla edetään. Akuutein epäkohta oppiaineen kehityksen kannalta koskee rekrytointeja, joissa pysyviin professoritoimiin nimitetään lähes aina mieshakija.

Miesten suosiminen johtavien tutkimus- ja opetustoimien täyttämässä johtuu useasta seikasta. Institutionaalisten syiden vuoksi oppiaineen omat edustajat ovat nykyisin vähemmistönä valintakomiteoissa, eikä päättäjien enemmistö tunne tieteenalan luonnetta kylliksi tunnistaakseen naishakijoiden erityisansiot filosofian kansainvälisessä kentässä.

Kognitiivisia ja emotionaalisia syitä ovat ennen muuta sukupuolta koskevat syvät ennakkoluulot. Koska naisprofessoreja on maassa vain kaksi, oppiainetta edustavat valintakomiteoissa yleensä miesprofessorit, eivätkä kaikki filosofit vieläkään näytä arvioivan nuorempien naiskollegojensa tutkimustyötä samoilla kriteereillä kuin mieskollegoidensa.

Naisfilosofien ansioita ohitetaan, ja heidän tutkimusaiheitaan ja -menetelmiään pidetään edelleen marginaalisina filosofian ”päälinjien” ja ”painopistealueiden” kannalta. Näin on siitä huolimatta, että lukuisat tieteelliset tutkimukset ovat

SARA HEINÄMAA

on Jyväskylän yliopiston
filosofian professori
ja akatemiaprofessori
(2017–2022).

MATTI TANELI

on kasvatustieteen
tohtori, filosofian
ja teologian maisteri,
filosofian opettaja
sekä pappi.

osoittaneet, että sellaiset tutkimus- ja opetusyksiköt, joissa toimii tasapuolisesti miehiä ja naisia, ovat vahvempia ja menestyksekkäämpiä kaikilla tieteenaloilla kuin pelkästään yhden sukupuolen yksiköt.

Kansainväliset tieteelliset tutkimukset osoittavat myös, että valitsijoilla on taipumus vähätellä filosofin meriittejä, mikäli he tietävän hänen olevan nainen. Tämä pätee yhtä lailla sekä mies- että naispuolisiin valitsijoihin. Tähän ovat syynä ikivanhat virheelliset uskomukset, joiden mukaan filosofia olisi miehinen tieteenala ja naisilta puuttuisivat siinä välttämättömät kyvyt, kuten loogisuus, argumentatiivinen ote, strategiset kyvyt ja tunteista riippumaton objektiivisuus. Vaikka tällaiset ennakkoluulot on jo vuosikymmeniä sitten osoitettu kestävämmiksi, ne ohjaavat edelleen käytännön valintoja yliopistoissa ja muissa tutkimuslaitoksissa.

Myös mediajulkisuus ylläpitää vanhentunutta myyttiä ”suurista” miesajattelijoina ja ohittaa toistuvasti naisfilosofien tieteelliset saavutukset. Näin käy etenkin silloin, kun naisfilosofin tutkimilla aiheilla ei ole ajankohtaista julkisuusarvoa ja kun ne eivät kytkeydy naissukupuolelle varattuun aihepiiriin. Naisajattelijan työ saa kyllä huomiota, jos hän puhuu ihmissuhteista, tunteista tai kärsimyksestä, mutta jos aiheena ovat arvoteorian rakenteet, loogiset muodot tai tieteen systematiikka, työtä pidetään marginaalisena. Tosiasiasa naisfilosofien tekemä tutkimustyö käsittelee laajasti filosofian koko kenttää ja kaikkia aiheita.

1900-luvun jälkipuoliskolla alkanut tieteenhistoriallinen tutkimus on lisäksi osoittanut, että naisfilosofien saavutukset ovat vähintään yhtä merkittäviä kuin heidän mieskollegoi-

Syvälle juurtuneet kuvitelmat nerokkuuden miehisestä voimasta hallitsevat edelleen käytännön valintoja.

dena. Näin on siitä huolimatta, että naisfilosofit ovat pitkään joutuneet työskentelemään ilman institutionaalista tukea ja että he toisinaan ovat kohdanneet työssään jopa suorasanais- ta vastustusta, kieltoja, häirintää, häpäisyä ja pilkkaa.

Vahingollista on sekin, että filosofian historiaa esittelevät suomenkieliset oppikirjat, harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta, esittelevät yleensä pelkästään suurten miesfilosofien näkemyksiä. Merkittäviä naisfilosofejä käsitteleviä teoksia ilmestyy lähes pelkästään naistutkimuksen piirissä eikä filosofian ”päälinjassa”. Tämäkin paljastaa osaltaan sen, että naisfilosofien työtä ei arvioida samoilla kriteereillä kuin miesfilosofien.

Filosofian mieshegemonia saattaa tänä päivänä näyttää täysin arkaistiselta, sillä sukupuolisuutta ei kulttuurin muilla alueilla enää jäsennetä kaksijakoisesti, vaan kysymys asetetaan yhä useammin moninaisuuden käsittein. Ongelma on valitettavasti kuitenkin osa jokapäiväistä todellisuutta: syvälle juurtuneet kuvitelmat nerokkuuden miehisestä voimasta hallitsevat edelleen käytännön valintoja.

Tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen kehittymiselle ratkaisevaa juuri nyt on päättäväisyys: emme enää saa antaa sukupuolistereotyyppien ohjata pätevyyden arviointia filosofias- sa tai millään muullakaan tieteenalalla.

Tämän päämäärän toteuttamiseksi ehdotamme yliopis- tojen rehtoraattien yhteistyötä sekä opetus- ja kulttuuri- ministeriön pikaista paneutumista naispuolisten tutkijoiden asemaan filosofias- sa ja muissa ihmistieteissä. Kyse on menetyksistä henkisessä pääomassamme. Tutkimusyliopistot koti- maassa eivät tunnista naisfilosofien ansioita, ja niinpä merkit- tävä osa lahjakkuuksista siirtyy edelleen ulkomaille.